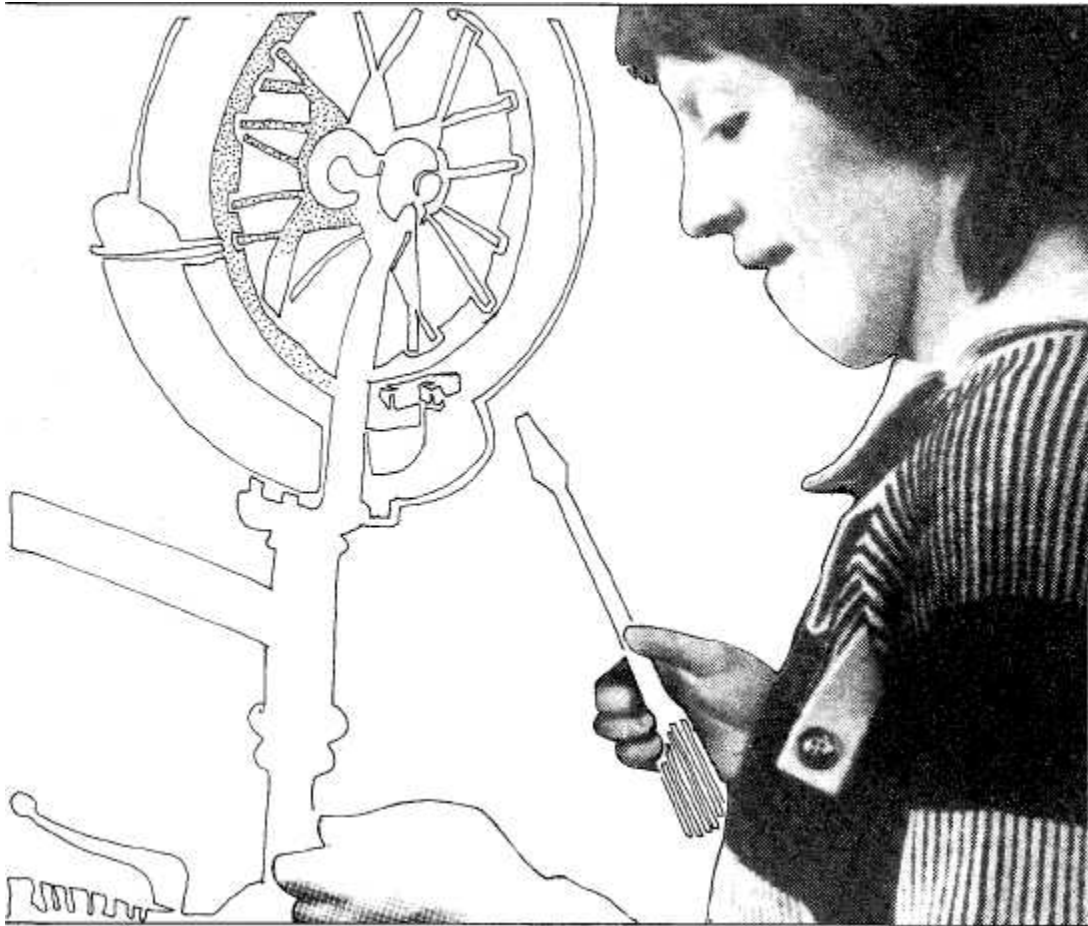

GIZARTE-ZERBITZUA ETA ENPLEGUA BALIO-URRI PSIKIKOENTZAT

Bost urte inguru dira jadanik (82-05-20) Eusko Jaurlaritzak, Parlamentuan onetsi izan ondoren, Gizarte-Zerbitzuen Legea argitaratu zuela. Orduan, soluzio zaileko ikuspegi-sai! bat planteatzen zen Lege honetan; baina nolabait ere hark ukitzen gintuen guztiak gogobetez apoiatu genuen.

"Zioen Azalpena" delakoan Legeak berak zioenez, egoera "kaotiko" hura zuzentzea zen haren helburuetako bat eta, gainera, Gizarte-Zerbitzuen alorreko area espezifikoko batzuk, zuhurtasunez, legetzen saiatzea.

Ihardun-eremu lehentsietako bat, Legeak bere 3-5 Artikuluan dioenez, da, "balio-urrikoak ahalik eta gehien integratzea hezkuntza-lan eta gizarte-munduan edota, hala behar izanez gero, zerbitzu berezien bidez, zein bere gaitasunetan gararaztea". 5. Artikuluan, Gizarte-Zerbitzuak funtsatzeko erabiltzen diren oinarri orokorrak aipatzen dizkigu: 1) Botere Publikoen erantzunbeharra. 2) Solidaritatea. 3) Hiritarren partehartzea. 4) Integrazioa. 5) Deszentralizazioa. 6) Plangintza eta 7) Prebentzioa.

Bost urte joan dira, eta balio-urri psikikoei dagokienez, nire ustea da, egoera, kaotikoa ez dakit baina nahastua behintzat badela oraindik. Aurreratu da gauza batzuetan, baina salto kualitatiborik ez da ematerik izan guztiok behar eta espero genuen neurrian. Aipatu Lege hori baino hilabete lehenago argitaratu zen Balio-Urrikoaren Gizarte-Integratzaile Legea (LISMI) baina hala ere baratuta gaude eta ilusioa galduta ere bai puska bat.

Gaur egun, hainbat aukera dauzka balio-urri psikikoen kolektiboak lan-munduan, eta beraz gizartean, integratzeko orduan (berrikusi beharreko axioma genuke haxe). Aukera hauek dira: enplegu arrunta, Enplegu-Zentru Berezia, enplegu-okupazioa (?), Okupazio-Zentruetan eta errehabilitazioa Eguneko Iharduera-Zentruan.

Enplegu arrunta. Bide honek, integratzailerena izanik ere, negatiboki eboluzionatu du.

Enplegu arruntera ailegatzen diren balio-urri psikikoen kopurua anekdota hutsezkoa da. Gainera, ikusten denez, lehen enpresa arruntetan lan egin zuten balio-urriak Enplegu-Zentru Bereziak eta are Okupazio-Zentruetan ere ari dira aldatzen.

Bide honetan Administrazio Zentralak, Autonomikoak eta Lurraldetarrak ez dute lanik egin.

Bada laguntza txiki bat balio-urriak kontratatzen dituen enpresarentzat Enplegu-

Institutu Nazionalak emana. Langabezia gero ta handiagoa delako eta beste balio-urri batzuekin (fisiko edo sentimenezkoekin) lortzen den errentagarritasun handiagoa delako, ezinezkoa gertatzen da bide hau balio-urri psikikoentzat.

Hortik ateratzen den galdera zera da: Zer egin daiteke gai honetan Gizarte-Zerbitzuen aldetik? Gizarte-Ongizatearen kontzeptuari buruzko gogoetan sakontzen hasi gabe, gauza nabaria da, enplegu bat eskuratu eta edukitzea dela gaur edozein hiritarrentzat, kontsideraziorik handiena ematen duten gizarte-baloreetako bat.

Nire ustez, Gizarte-Zerbitzuak badute modua, dinamikoki eta solidarioki jokatzuz, "lanpostua lortzeko zailtasun bereziak dituen" kolektibo honentzat lanpostuak mantentzen edo sortzen laguntzeko. Guztiz ebidentea da hau, ze Mendebaldeko mundualde osoan, Administrazioak urtero bilatu behar izaten ditu formulak, Gizarte-Zerbitzuak direla medio, lanpostu bereziak sortzeko edo lehen-goei eusten laguntzeko.

Zentzu honetan bada egiteko handi bat gure Gizarte-Zerbitzuek egin dezaketena, eta ondoko puntu hauetan labur daitekeena: Detektatu eta zentsatu, enpresa arruntetan enplegaturik dauden balio-urri psikikoak. Aztertu horiek beren lanpostuari eusteko dauzkaten zailtasunak. Aztertu nola antolatu dagoen lan-mundua (enpresa publiko eta pribatuak, sindikatuak, merkatal ganbarak, etab.), eta bideak egin lan-mundu arruntetan balio-urrikoak oro har eta partikularzki, psikikoak sar daitezten. Aztertu, planifikatu eta kuantifikatu enplegu-bide hau indartzeko eskatzen den laguntza. Lan-munduaren sentimena suspertu, balio-urrien eskubideak defendatuz, eta gizarte-ongizatezko maila duin bat lortzeko mekanismo sozialak erabiliz.

Enplegu-Zentru Berezia. Bide hau nahikoa arrakastarekin erabili izan da gure Komunitate Autonomoko zenbait lekutan. Ez da betaro integratzeko balio duen bidea, baina salto kualitatibo handi bat suposatzen du Okupazio-Zentruen edo lehen bateko tailer babestuen aldean, nahiz eta atzerakada bat izan enplegu arruntarekin konparatuz.

Enplegu-Zentru Bereziak segregatu egiten ditu balio-urriak, hauentzako produkziozko lantegi espezifiko bat izatean. Hala

ere benetako lan-harremana izateko ahalbidea ematen dio balio-urriari, nahiz eta harremana berezia izan.

E.K.aren bada aldagai bat oso fruitu positiboak ematen ari dena. Balio-urrien lantaldeak dira, kanpoan zerbitzu jakin batzuentzat lan egiten dutenak edo enpresa arruntetan ere bai. Lan-araudia malgutzera lortzeko balitz, integrazio-bide handia izango litzateke aldagai hau. Zentzu honetan berean, "enklabe"en formula ari da desarrolatzen, Europako herrialderik gehienetan, eta emaitza oso onekin gainera. Gizarte-Zerbitzuen aldetik iruditzen zait sakondu egin behar litzatekeela formula honen azterketan eta gure Komunitate Autonomoan aplikatzeko ahalbideetan.

Hala ere balio-urri psikikoei buruz Enplegu-Zentru Bereziak dituzten irtenbideak elitistak dira eta beraz segregazionistak, ba gaurko baldintza normaletan oso langile gutxi ematen bait die lanbiderik; jasotzen den laguntza guztia Lan-Ministraritzaren esku eskusibokoa izaten da eta Fondo Sozial Europarraren bidez jasotzen. Honek berriz baldintza-sail bat jartzen du soldataren eta errentagarritasun ekonomikoaren aldetik nekez goiti daitekeena.

Kontutan izanik Enplegu-Zentru Bereziak pribatuak direla gehienak eta diru-zailtasun handiak dauzkatela, gertatzen da, tarteko bide hau, teoriarik onartzeko modukoa delarik ere trabazko korrika-apostu bihurtzen dela eta gutxi direla hortik abiatu eta horri azkeneraino eutsi diezaioketenak.

Hutsa da enplegu-aukera honetan Gizarte-Zerbitzuek ematen duten laguntza. Beraz, elkar aditze-falta bat dago Administrazio Zentralaren eta Autonomikoaren artean, eta horrek okerragotu egiten du gai honetan elkarrengana hurbiltzea bera ere.

Honen ondorioa izan da, Okupazio-Zentruak murriztu beharrean nabariki ugaltu direla, eta ez dago itxurarik egoera hau neurri integratzaileen alde aldatuko denik. Enplegu-Zentru Berezia mugatua dago, Gizarte-Zerbitzuetako organo eskudunen aldetik datorkion babes-faltaz.

Okupazio-Zentrua. Formula hau izan da betidanik erabiliena. Azken urteotan, berriz, murriztu beharrean handitu egin da bizirio

horren erabilera, gure Lurraldeetakoren batean bereziki. Hasieran batean, lanerako ezgaitasun handia zuten balio-urrientzat zen formula hori, asistentzia baten beharra bait zeukaten okerrago ez jartzeko eta, terapia batzuen bidez, eguneroko bizitzan haztura-sail bat lortzeko, aipatu balio-urriek omen daukaten autonomia eskasa sendotuko lieketenak. Komodin-formula bat da gaur egun, bertan edozer sartzeko balio duena, balio-urri psikikoak batez ere; zeintzuk lan-gaitasun handi eta txikiagoa dutelarik ez bait dute aurkitzen behar hainbat baliabide gizatiar eta materialik enplegu bat lortzeko, ezta hau Enplegu-Zentru Berezia izanda ere.

Guzti honek egoera nahasi eta segregatzaile batean jartzen gaitu eta, nire ustez, pertsonaren zenbait funtsezko eskubideren kontrakoan ere bai.

Eskematikoki esanda, egoera honetan lanera joaten dira balio-urri psikikoak. Ahal duten neurrian egiten dute lan, baina ez dute ulertzen zergatik den; ez dira benetan

langile, baina "okupatuak" egoten dira eta sari-eskubidearekin gainera. Benetan ulergaitza da egoera eta, hala ere, horixe da gehien erabiltzen den formula.

Okupazio-Zentruak Gizarte-Zerbitzuek subentzionatzen dituzte, zeintzuek modulu bat ematen bait dute atenditutako balio-urri bakoitzarengatik. Zentruak hornitzen dituen lan-merkatua normalean birkontratatuena izaten da. eta lehia gogorrean egoten dira etxetiko lanarekin eta azpi-ekonomiaren muga-mugan ere bai. Ekipamenduak pobreak izaten dira eta baliabide tekniko eta gizatiarrak eskasak; horrela bizirik irautea izaten da horien helbururik nagusia.

Dena dela, aitortu beharra dago ahalegin handiak egin dituztela Administrazio Lurraldeetarak, mantenimendu kontzeptuko finantzaketa segurtatzen.

Nik neuk, Okupazio-Zentruetan dagoela uste dut Zerbitzu Sozialen eta Gizarte-Ongizateko edozein departamenturen pro-

balekua. Horretarako ikuspegi asko behar dira eztabaidatu eta jadanik ezagutzen diren errealitateak zehatz konstarazi.

Egunezko lharduera-Zentrua. Bide honek, printzipioz, ez du inongo balio-urri psikiko

ren integrazio laboralik ahaltzen. Beren ezgaitasun nabariagatik, inolako lanik egiteko gauza ez direnentzat bakarrik erreserbatzen da. Formula hau gero eta gehiago erabiltzen da eta Gizarte-Zerbitzuek dago. Horren helburua da, balio-urria ahalik eta autonomia-rik handiena emango dioten ikasketa eta trebetasunez hornitzea; eta ez da deskartatzen hori lehen aipatu bideetako batera alda daitekeenik ere, ikasketa edo birziklapeneko denbora bat igaro ordoren. Beste balio-urri batzuentzat ere erreserbatzen da, alegia, gorago aipatu formuletan lehen integraturik egona izan arren, noizean behin edo iraunkorki desajuste bat jasaten dutenentzat.

Alboko grafikoan ikus daiteke azken lau urteotan Gureak-en izan den eboluzioa, entitate horrek atenditzen bait die Gipuzkoako balio-urri psikiko gehienei.

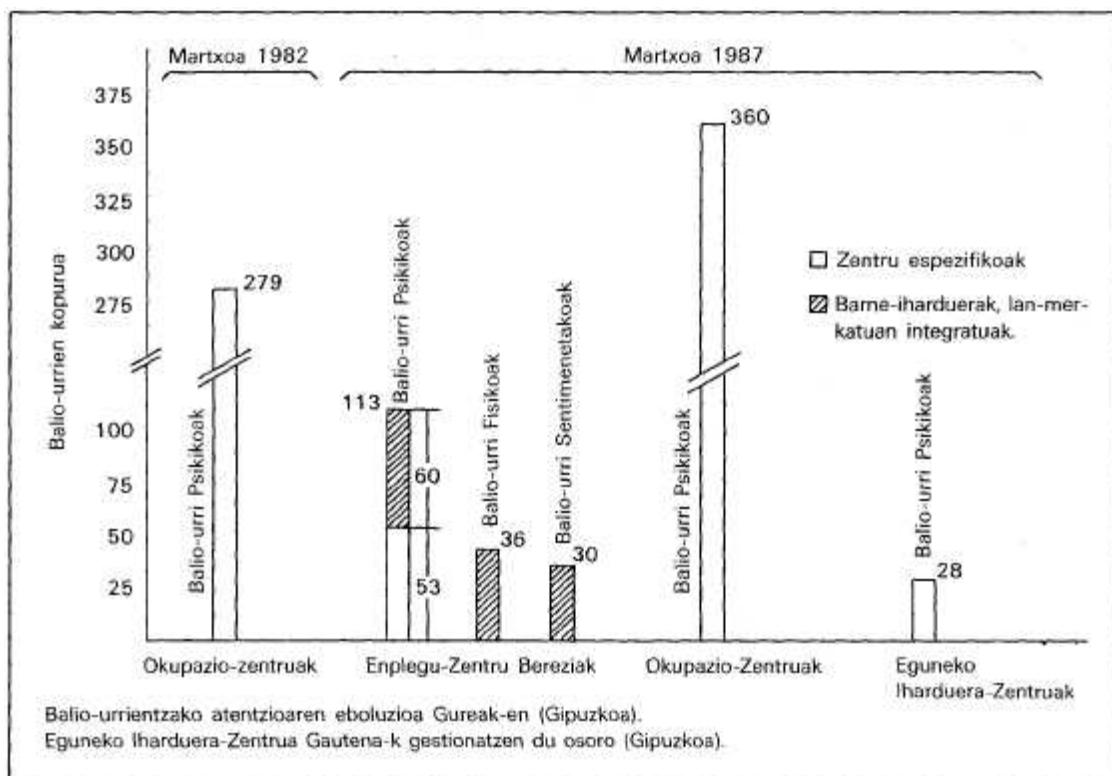
Ez dut ezagutzen beste Lurraldeetako datu zehatzik, baina badakit ez direla hobeak.

Balio-urri psikikoak integratzeko dauden lau formulak ikusi ondoren, ausartu egingo nintzateke atentzio-eremu hau argitzeko balioko luketen neurri batzuk formulatzera, nire ustez, balio-urriak lanean ahalik eta gehien integratzeko lagungarri izango direlakoan.

Aurretiaz esan beharra daukat, lanaren bidea ez dudala baliozko bakartzat jotzen. Hobe da, nire ustez, integrazio erreala, balio-urri bakoitzak planteatzen edo eskatzen dituen gaitasunen eta premien arabera. Honek, edozein hiritarrentzat balio duela uste dut. Gero eta garbiago ikusten da, zauliagoa dela langile-rola.

Gero eta garrantzi handiagokoa da, langile bakoitzak egin behar duen lanaren kalitatean eta kuantitatean eskatzen den malgutasuna. Lanerako bakarrik ez, bizitzeko eskubidea gero eta utopia gutxiago duen gauza da. Lan ez egiteko eskubidea defendatzen dudana da. Lan ez egiteko eskubidea defendatzen dudana bezala, lan egiteko eskubidea ere defendatzen dut, benetan giza-kiak egiten duena lan egitea denean batipat.

Gizarte-Zerbitzuetako Legearen artikulua gorago aipatuekin dudana erabateko adostasunetik abiatuz, neurriren batzuk formulatzen saiatuko naiz, gero eta baratuago

aurkitzen den egoera bati dinamismoa ematea beste asmorik gabe.

Konpromisuari heldu beharra. Aspaldiko lantoki babestu haiek utzi eta, profesionalok erreklamatu dugu, izan dadila publikoa Gizarte-Zerbitzuen ardura, horien-eremu guztietan. Administrazio Autonomikoak Administrazio Zentralarekin batera behar du estudiatu eta planifikatu, etenak eta hutsuneak ebitatuz, ondorio negatiboak izaten bait dituzte horiek hiritar babes beharrekoenetan.

Izan zen Administrazio Lurraldetarren bat, problematika hau bere globalitatean berezatzakotu zuena, Gizarte-Zerbitzuen gestioa eta desarroiloa ekimen publikoaren eskutik eramateko asmotan. Orain, uste dut, berriz ere gestio pribatua ari direla, periloski, potentziatzen; baina honek, nola "ez bait duen irabazirik", frenatu egin dezake Gizarte-Zerbitzuen martxa. Nire eritzian, ez da zuhurra, Administrazioak, esku pribatua iaioagoa delako ideiar indar ematea. Altruista izatea, beste hiritar batzuen marginazioa disimula ezin duten jende batzuren pribilegioa da. Administrazioak, ez bait da altruista, erantzunbeharrik handiena hartu behar du Gizarte-Zerbitzuetan, eta ez du konformatu behar zentruak zatizki finantzatzearekin,

horiek zuhertasunezko urruntasun batetik kontrolatuz.

Nire ustez, ardura hori publikoa izatea erreklamatzeko dute Gizarte-Zerbitzuen erabiltzaileek, alegia, balio-urrien premia laboral eta sozialak osoro beretuko dituen ardura izan dadila.

Zehatzago izanez, honako neurriok nabari eraziko nituzke:

Zentsua, Balorazioa eta Diagnostikoa

Beti ere oraindik ez dugu ezagutzen gure lurralde historikoetako balio-urri psikikoen zentsua. Gai honetan ahalagin bat egiten ari diren arren, ekipo multiprofesionalak falta zaizkigu gure zentruetako panorama ordenan jartzeko. Oraindik ekimen pribatuak erabakitzen du zein izango diren bere zentruen usatzaile, horrela nahasmena eta kontraesanak sortuz, eta kasuren batzuetan, inolako esplikaziorik gabeko injustizia sozialak ere bai.

Beharrezkoa da, bada, zerbitzu publiko bat, balio-urri bakoitzaren zentsua, diagnostikoa, balorazioa, orientazioa eta segimendua egin dezan. Zerbitzu honek inposatu

behar du bere erizpidea balio-urri bakoitzaren premietaz, ez forma isolatuan eta bai inguruneko faktoreak ere kontutan hartuz.

Ez dut uste laborategiko balorazio bat aski denik, integratu behar den balio-urriaren inguruan ematen diren irtenbideak kontutan eduki gabe.

Legezko neurriak

Gaur egun konstata genezake, ezen legezko arau asko daudela, beren babesle-itzurarekin, balio-urriaren marjinazioa besterik lortzen ez dutenak.

Lege laboralak balio-urri gehienek duten produkzio-gaitasun errealeran moldatu beharrean daude.

Ezinbestean hautsi behar da arauen bidez egiten den partzelazioa.

Gizarte-Zerbitzuek egin behar dutena da, balio-urria bere berarizkotasunekin onartzea galarazten duten legezko baliabideak denak besarkatu, batzuk potentziazatuz eta besteak malguagotuz. Modua emango du honek Eguneko Zentruak eta Okupazio-Zentruak gehiago eboluziona dezaten Enplegu-Zentru Bereziarantz eta Enplegu Arrunterantz.

Garrantzizkoa da, balio-urriak beren enpresetan gustora hartuko dituzten enpresariak lege aldetik potentziazatzea, eta berebat indarreango legeria betetzen ez duena zorrotzago betetzera behartzea.

"Enklabe"en formula eta erraztasunak ematearen formulak lehenbainlehen estudiatu behar dira.

Baliabide Teknikoak

Ekimen pribatuaren ahalbideetatik begiratuki, zaila da, balio-urria lan-munduan arago inkorporatzen lagundu dezaketen baliabide teknikoak eskuratzea. Birkontratazioaren mailarik pobreenera kondenaturik egoteak handicamp berri bat gehitzen die gure balio-urrien ahalbideei, hauek gero eta gehiago marjinazen dituen, eta horrek frustatu egiten ditu bai produkzio-unitatea eta bai profesionalak, eta postura osoro inmobilitat hartzeko arriskua sortzen du.

I + D unitateak behar dira, publikoak izanik, gure zentruentzat prozesu eginga-

rriak diseinatu eta proiektatuko dituztenak, eta balio-urriak kontratatatu nahi dituzten enpresari guztiak aholkatuko dituztenak.

Merkatal baliabideak

Administrazioak indarreango produkzio-prozesuak segurtatzen dituzten eta merkatuan zerbitzu-ahalbideak eskaintzen dituzten neurri-modu guztiekin babestu behar du sektorea.

G/za baliabideak

Zentru pribatuak ekonomiaz ahulak direlako, infra-horniturik gaude. Egoera hau, biziro larriagotzen da balio-urri psikikoen Zentruentzat, ezen handia bait da eta utziezinek horiek gainbegiratzeko, antolatze, formatzeko, administratzeko eta gestionatzeko dagoen premia; horrek berekin ekartzen duena, berriz, izaten da, kostuen garestiagotzea, eta menpetasun handi bat balio-urrien kolektiboarentzat edozein planteamendu laboral edo sozial egiteko orduan.

Gure zentruetan pertsonal kualifikatua eta behar beste estimulatua behar da jarri, gure Zentruetan biltzen diren prozesu guztien eskaerei erantzuteko modua egon dadin.

Finantz aldea

Baiki, puntu honetan erantzun du Administrazioak ondoena, baina hala ere, bistan dago oraindik ez dela behar hainbat. Kontua ez da ozta-ozta bizitzea, inbertsioak razionalizatu behar dira, gastu bikoitzak ebitatu behar dira eta erraztasunak eman behar dira proiektuaren egingarritasun sozialaren arabera.

Munta handikoa da gure zentruetako ekonomia ez kargatzea, organo publikoen aldetik erantzun arin eta malguagoak emango balira, behar izango ez liratekeen gastuekin.

Beste ikuspegi asko ere badira, noski, destakatzea merezi luketenak eta Gizarte-Zerbitzuekin eta balio-urrien enpleguarekin loturik daudenak; baina espero dut, ezen hemen aipatu ditugunok ere lagunduko dutela, gogoetak, eztabaidak eta argitasunak egiten Gizarte-Zerbitzuen ihardun-eremu horretan.

INÁKI BERECIARTUA